

КАД СУ ЦВЕТАЛЕ ТИКВЕ

ДРАГОСЛАВ МИХАИЛОВИЋ

ДРАГОСЛАВ МИХАИЛОВИЋ

- Рођен је у Ћуприји 1930, а умро у Београду 12. марта 2023.
- Студирао је Филозофски факултет у Београду на Групи за југословенску књижевност и српскохрватски језик.
- Михаиловић је тврдио да је дошао у сукоб с Управом државне безбедности (УДБА) пошто се побунио против хапшења својих другова, који су ухапшени због политичких вицева.
- 15. септембра 1950. је ухапшен, а на Голи оток пребачен је почетком 1951. и тамо је провео 15 месеци.

- Роман **Кад су цветале тикве** први пут је објављен **1968.** и изазвао је бурну реакцију социјалистичке власти. Представа која је у Југословенском драмском позоришту у Београду требало да се игра по овом роману забрањена је пре него што је изведена премијера. Михаиловић сматра да ју је Тито лично забранио.
- Дела: **Фреде, лаку ноћ** (1967), **Ухвати звезду падалицу** (1983), **Лов на стенице** (1993) – приповетке; **Кад су цветале тикве** (1968), **Чизмаши** (1983), **Петријин венац** (1975), **Гори Морава** (1994) – романи; **Голи оток** – документарна проза, и више радио и ТВ драма.
- Добитник је бројних награда и признања (Нинова награда 1984) и превођен је на многе језике.

КАД СУ ЦВЕТАЛЕ ТИКВЕ

► ОДРЕДИ КЊИЖЕВНУ ВРСТУ, ТЕМУ, ХРОНОТОП И ПРИПОВЕДАЊЕ

► **Књижевна врста:** друштвено-социјални роман; роман лика.

► **Тема:** живот Љубе Сретеновића, сукоб, освета и њена цена.

► **Хронотоп:** Душановац; четрдесете и педесете године 20. века.

► Приповедање:

- у првом лицу (Љуба), наратор је и главни јунак;
- поступак СКАЗА – говор главног јунака је управљен ка изазивању утиска непосредног усменог обраћања;
- две временске димензије: садашњост и прошлост,
- ретроспекција, хронолошки развој догађаја, уз временску дистанцу;

КОМПОЗИЦИЈА

- ▶ 24 поглавља - прстенаста композиција
- ▶ 1. и 24. глава – из перспективе садашњости унутар којих су исприповедани прошли догађаји

- Пролог (увод) – садашњост

Прошлост:

- Експозиција–период детињства (Љуба Врапче);
- Заплет– младост, сукоб са влашћу и Апашем;
- Кулминација–припрема освете и Апашева смрт;
- Перипетија–одлазак у емиграцију;у Шведску
- Расплет (епилог) - садашњост

МОТО РОМАНА

- Мисао из средњовековног записа од Даниловог ученика (13–14. век) коју изговара главни јунак:

***Ево, лишени славе своје, у
понижењу великом стојимо,
вођени силом куда нећемо...***

- Трагика људског положаја и утицаја средине и околности на живот.

Како гласи прва реченица романа?
Шта то говори и његовом животу у
садашњости?

Не, нећу се вратити.

Његов однос према домовини је носталгичан, пати што не може назад, тугује, пије, нервозан је. Његов живот је дубоко несрећан и промашен.

ПРОЛОГ И ЕПИЛОГ

Пролог

- ▶ Емигрант већ осам година, живи у Шведској, ожењен Ингом, тренер фабричког боксерског клуба, синдикалац, воли Југославију – носталгија, нервоза, патња.

Епилог

- ▶ Затвара причу о Љубиној прошлости, чежња за завичајем, у рату види могућност за своје смирење, искупљење од грехова.
- ▶ Садашњост у делу има функцију оквира – отвара(пролог) и затвара (епилог) приповедање.
- ▶ Која осећања су обележје Љубиног садашњег положаја?
- ▶ Неостварен, промашен, потиштен.

Који су кључни догађаји који изазивају промене у његовом лику?

► Промене и драмски набој романа које су изазвале заплет у једноставној фабули дела су:

1. хапшење оца и брата;
2. замерање режиму – Перишићу;
3. сукоб са Апашем;
4. сестрина смрт

Столе Апаш ће силовати његову сестру Душицу због освете, након чега се она обесила.

Која три телеграма добија у војсци?

СМРТ СЕСТРЕ, МАЈКЕ И ОЦА

ЗАМЕРАЊЕ РЕЖИМУ

ПОРЕКЛО И ПОРОДИЦА

- **Отац Андра** био је члан синдиката и предратни штрајкач. И старији брат, **Влада**, био је политички активан. У време сукоба Југославије и Совјетског Савеза 1948–1950. Андра и Влада бивају потказани и ухапшени због политичке активности. У позадини су приказана и два женска лика: **мајка и сестра Душица**.

Који политички догађај утиче на Љубину судбину?

- Отац Андра и брат Владимир су били ухапшени јер су слушали радио. Били су партијски радници, а онда страдају због те исте идеологије. Отац је отпуштен с посла, а брата су протерали на Голи оток. Љуба се супротставио режиму (Перишићу, Старом), па је био послат у војску после тренирања у Радничком и Звезди.

БОКСЕРСКА КАРИЈЕРА

- ▶ Ко је за Љубу био позитиван узор у животу? Какву улогу има спорт за одрастање главног јунака? Када је и зашто Љуба изневерио бокс као племениту вештину?
- ▶ Позитиван узор за Љубу био је његов **боксерски тренер**.
- ▶ Године **1947**. Љуба је био други на првенству Србије у велтер категорији (отуда надимак Шампион). Као првак постаје веома популаран, заменик шефа у фабрици, иако најмлађи у предузећу.
- ▶ Спорт утиче на развијање снаге, усмерава агресију младог бића у нешто добро, зато се бокс зове племенитом вештином. У боксу он учи правила фер борбе. Љубу обликују два света којима је изложен: улица и бокс.
- ▶ КАПЕТАН ЗОРИЋ га је тренирао, али када је његова борба престала да буде племенита, напушта га и Љуба добија прекоманду у Ниш (сујетан, искварен, упућује ударце у срце јер хоће да убије).

ДУШАНОВАЧКИ МАНГУПИ (ДАСОВАНИ)

- ▶ Како су душановачки мангупи одрастали у послератном Београду? Какви закони су владали међу њима? Ко је био неприкосновени ауторитет? Чиме су се младићи хвалили?
- ▶ Кодекс понашања уличних група био је веома оштар и млађи су се доказивали да би били прихваћени. **Сцена групног силовања** које им је организовао Столе Апаш представља „улазницу” у групу . (Реч *апаш* значи мангуп, разбојник, лопов, злочинац, отимач.) Љубино одрастање обележено је тучама и свађама око девојака, насилништвом, ривалством, законом улице што се огледало у праву јачег.

СУКОБА СА АПАШЕМ

Мајмун оде, и већ поче музика. Све три пођоше према нама, чак и она Мићина. Почнемо да играмо и одмах се измакнемо у супротни угао: ако почне гужва, бар да можемо на време да их видимо.

А тамо - Мајмун реферише. Столе грицка шибицу. Онда нешто мисли, мисли, па устаде.

Пође према мени. Смешка се, а, видим, блед.

Овако дигао руку.

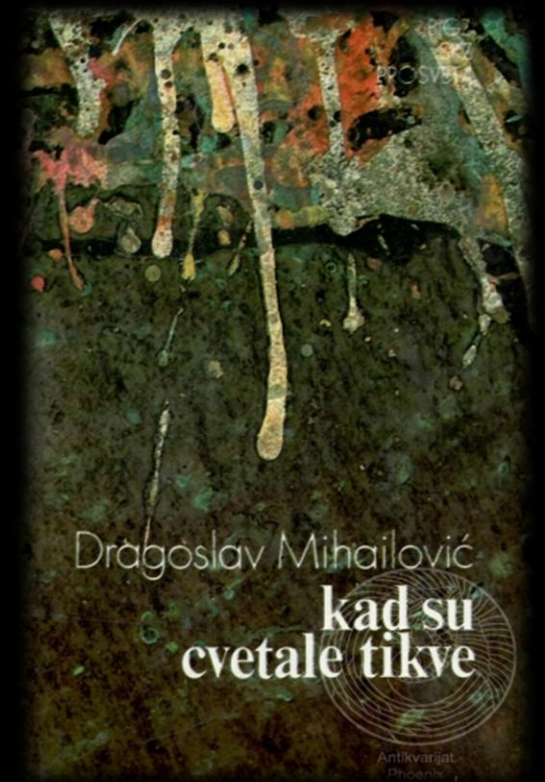
"Љубо", виче издалека. "Љубо, буразеру! Све је у реду!"

Одмахнем и ја.

"Све је у реду, Столе, буразеру."

И они одоше.

Ништа није у реду, мислим се, Столе, буразеру. Запамтићеш ти мени. - И јесте ми запамтио. Сачекаћеш ти мене на месечини, Столе, буразеру. Сачекаћеш ти мене у некој 'ладовини, кад се не надам. Али, не бој се, Столе, ни ја нисам наиван, стари мој другару.

ОСВЕТА

- ▶ На дан пре изласка из војске, вештом тактиком и уз помоћ подофицира Стошића, излази из касарне и одлази у Сурдулицу где се Столе лечи од туберкулозе.
- ▶ Апаш има вере у своје оздрављење и зато му се обраћа са висине, без трунке кајања, иронично и безобразно. Умире у прабини.
- ▶ Да ли ће му освета донети олакшање?
- ▶ Освету и убиство доживљава као пораз јер то није донело олакшање које је прижељкивао.

КАЈЕ ЛИ СЕ ЉУБА?

Одласком из домовине заправо ритуално кажњава себе и ова његова исповест је самооптужба и самоодбрана

СМРТ АПАША

"Она је", каже мој Апаш, "била будала, зато се и убила! Да је нисам пробушио ја, учинио би то неко други! Врло важно! Боље ја него нека будала."

"Она, изгледа, није тако мислила.« (...)

"Па, Столе, сад више ништа не треба да ми кажеш. Сад три главе да имаш, све три бих ти откинуо.

"Мислиш? Е, то, Врапче, нимало није лепо од тебе. Туберани умиру у лето, кад цветају тикве. Сад није лето, Врапце."

"Понекад се, Апашу, деси да и тикве закасне. Твоје су, очигледно, закасниле."

"Сад би", каже, "могао да ме пустиш." А глас му кротак као у девојке. "Још ми имамо времена ово да решимо."

Мрднем главом.

"Кад то, Апашу? Мислиш ли да сам долазио да бих те пустио? Јеси ли ти моју Душицу пустио? И њој није било згодно време.« (...)

"Није до овога", рекох, "морало да дође."

Он се опет закашља. Сачека да га то прође, па се насмеја црним устима.

"Мислиш? А мени, видиш, није жао. Да могу, опет бих исто учинио. Сад поготову."

"Онда је све у реду", кажем. "Ја идем."

„То ме просто сахрани. Та жена ми просто главу откиде.“

"Па, Љубо, сине, тако, само сам дошла да те видим. Ти више готово никог немаш, само још Владу, не знаш ни да ли је уопште жив; ја сад више ама баш никог немам. Ако си ми ти то, Љубо, учинио, добро си знао шта чиниш."
Опет оћутах. Немам шта ни да кажем.
"И још да ти кажем: ако си ми ти то учинио, нека ти је богом просто. И желим ти, Љубо, да се лепо ожениш, да имаш само једно дете, као ја, да га подигнеш - и да не доживиш ово што сам ја доживела."
И окрете се ка капији.
"Збогом, сине."
"Збогом, тетка-Ружо."

ЗНАЧАЈ РОМАНА

- ▶ Пратећи животну исповест главног јунака Љубе Сретеновића званог Шампион са Душановца, роман "Кад су цветале тикве" Драгослава Михаиловића отвара низ табуа, почев од свемоћи комунистичке диктатуре и њене бирократије и полиције, преко хулиганства и насиља над женама, откривања јавности постојања Голог Отока, чији је и сам аутор био један од страдалника, и тако портретише читаво југословенско друштво тога времена, користећи језик београдског асфалта.
- ▶ Осликавајући слабости тог друштва и државе у целини, чини их видљивим и јавним, што му власт никако не може опростити, тако да **роман више од девет година није штампан**, али, ипак, надрастао је и преживео и своје тамничаре и идеологију, а његова свевременост и генијалност учинила је да читаоци и оног и садашњег времена једнако уживају у читању и промишљају судара појединца са друштвом и тоталитарним режимом.

РЕАЛИСТИЧКИ И МОДЕРНИ РОМАН

- ▶ Елементи реалистичког романа у овом делу (јунаци и говор: жаргон и дијалекат; друштвене и политичке прилике у време педесетих година 20. века).
- ▶ Елементе модерног романа (криминалистичка прича са београдске периферије; прстенаста, оквирна композиција; сажетост и економичност приповедања).
- ▶ Дело са статусом прекретнице, нови талас – модернизација у складу са Европом, новине: без интелектуализма, метафоричности, стилска, језичка и наративна уверљивост, приказ локалних појава, непосредност, субјективност, али и космополитизам, универзалност.